

Szepesi Attila

Jeruzsálem tornyai

(barbár szonettek)

Szentgyörgypusztán

*Egyszer, még a hatvanas évek elején
kibusoztunk Victor Matyival Szentgyörgypusztára Áprilyékhoz.
Épp operát készültünk írni Rákos Sándor Gilgames-fordítása nyomán,
magam írtam volna a librettót, Matyi a zenét.
A szélekylkapus házból, mely Erdély hangulatát idézte,
lementünk a költő unokáival a Duna-partra focizni.
Este aztán szalonnát sütöttünk a sziklák alatt,
ahol az uhu-pár fészkel.
Az öreg költő hamar elszundított a rönkfán,
miután mesélt keveset nagyenyedi gyerekkoráról,
farkas-, medve- és vipera-kalandjairól.
Unokái láthatóan nem bánták, hogy vállára billent fejfel szunyókál,
mert százszor hallották már
a régi történeteket.*

Jégcsapok

*Nyaranta Pesten eljártam a Városligetbe focizni
Bálint Pistivel,
aki néha meghívott magukhoz a Rottenbiller utcába.
Verseket írt, később – már New Yorkban
színházat szervezett.
Apja, a festő, Bálint Endre,
akinek képei elborították a szobafalakat,
épp Párizsban élt, és ekkoriban készültek híres
Biblia-illusztrációi.
Személyesen csak később találkozhattam vele*

*a budakeszi tudószanatóriumban,
ahol tébécés barátomat látogattam meg.
Kinn feküdtek egymás mellett a jégcsapok-lepte téli teraszon.
Csak elgyötört arcuk látszott ki a temérdek gyapjútakaróból.*

Béla, Béla

*Egy kurta évig a Széchényi Könyvtár Hírlaptárában dolgoztam
érettségi után,
mert első nekifutásra nem vettek fel a szegedi főiskolára.
Gyakran betoppant az olvasóterembe
egy kopasz öregember, akit idősebb kollégáim
nagy áhitattal duruzsoltak körül, Béla, Béla.
Meggérdeztem, ki ez a bácsika,
mire azt felelték,
a legokosabb magyar ember.
Okos vagy sem, én nem voltam elragadtatva Hamvas Bélától,
mert egyik katalóguscédulát körmölte a másik után,
és nekem kellett ingatag létra hegyében billegve
lehalásznom a polcok tetejéről
a csupa-por folyóirat-kötegeket.*

Picasso

*Frédi bácsi anyám könyvtári kollégája volt
és titkos széptevője.
Amikor megtudta, hogy festek meg rajzoló,
végignézte mappám nonfiguratív krikszkrakszait.
Dünnögött, tanulnom kéne,
majd elmesélte, hogyan találkozott Bécsben Richard Strauss-szal,
ismerte továbbá a muzsikus Olivier Messiaent, Párizsban pedig
felkereste Picassót, hogy átadja neki Czóbel Béla üdvözlését.
A festő némán hallgatta és mappájába rajzolt közben,
aztán a papírt szemétkébe hajította.
Ne dobja ki, adja nekem azt a lapot, szólalt meg egyszer Frédi bácsi,
Picasso feléje nyújtotta a tusrajzot és csak ennyit mondott: tízezer frank.
Nincs nekem annyi pénzem, nyögte szegény Frédi bá,
mire a festő vállat vont, a lapot összegyúrta és belehajította a szemétkosárba.*

Petruska

Mindennapi nyári hangversenyek
a Károlyi-kertben meg a Zeneakadémián!
Jegyünk se volt,
úgy kellett belógnunk, ha a jegyszedő néni félrefordult,
és megtette, ha közeledni látott bennünket.
Dean Dixon, a fekete óriás Schubertet vezényelt,
Ernest Ansermet pedig, Debussy hajdani inasa
kedvencét, Rimszkij-Korszakovot.
A legemlékezetesebb mégis Sztravinszkij fellépése volt,
ahogy a Petruskát dirigálta
elektromos szikrák pattogtak belőle.
Egy középkori szerzetes meg egy modern pojáca
jól összefért benne.
Tapsunkra pedig mindig másik ajtón bukkant elő, mint ahonnan vártuk.

Jeruzsálem tornyai

A Széchényi Könyvtárban ismertem meg
Gerlóczy Gedeont.
Folyóiratokat kért, én hoztam ki neki a raktárból.
Észrevettem, hogy mindig egy-egy Csontváry-cikknél üti fel a poros lapokat.
Én is nagyon szeretem Csontváryt, mondtam neki,
bár csak néhány képét láttam a Galériában.
Nem tesz semmit, mondta, gyere el hozzám,
mutatok néhányat.
Az Aranykéz utcában lakott egy szűk polgárlakásban,
ahol a falakat ellepték
az iglói patikus vásznai.
Feszengve kavargattam a teát
szemközt a Marokkói tanítóval,
beszorulva a Magányos cédrus és Jeruzsálem tornyai közé.

Kalangya

A hírlaptárban
Balla Sanyi bácsi ült a szomszéd asztalnál,
karikás-szemű, szívbeteg öreg.

*Egyszer észrevette, hogy katalóguscédula helyett verset körmölök,
és elmesélte, ő is írt valaha,
Szegeden tagja volt a Fiatalok Művészeti Kollégiumának
megjelent egy Kalangya című könyve is.
Szkeptikusan magyarázta: a művészpálya keserves,
lám, régi cimborái közül szegény Radnóti Miki lágerben végezte,
Buday Gyurka Wimbledonba emigrált,
Bercit pedig, azaz Berczeli Anzelm Károlyt
ma már kutya sem emlegeti, pedig tán ő volt a legtehetségesebb az egész
Tisza-parti kompániából –
jó lesz vigyáznom.*

De natura sonoris

*A Jákob ébredését meg a De natura sonoris
próbálta Krzysztof Penderecki
magyar muzsikusokkal,
akik – ilyet azóta se láttam – felláztak ellene.
Botrányba fulladt a próba,
félbe kellett szakítani.
Van Ó- meg Új Testamentum, háborogtak a zenészek,
minek még újabbat kitalálni.
Némi szünet után,
mire megnyugodtak a kedélyek,
lassan minden a helyére került.
A suttogások, eltört taktusok, kopogások meg sóhajok.
Penderecki
keményen tartotta a gyepelőt.*

Szent Kutya

*Ha nem volt pénze ebédre vagy cigarettára,
a hórihorgas és fogatlan Szentkuthy Miklós,
aki a Központi Antikvárium közelében lakott, ahol egy évig dolgoztam,
és akit a barátai Szent Kutjának hívtak,
lehozott néha eladni két-három példányt a Prae-ből,
vaskos regényéből, amit csak kevesen ismertek,
de akik igen, remekműnek mondták.
A vajtfüllűek persze azonnal lecsaptak a poros és felvágatlan kötetekre.
Mondtuk neki, hozhatna egyszerre akár többet is,
mert elárulta: tele van a kamrája hajdani regényeivel.*

*Mire azt felelte sátáni kacajjal, kivillantva egy-két maradék fogát:
kell a többi az ínséges napokra,
alig van valami jövedelme, hiszen a negyvenes évek végén
kitiltották az irodalomból Révaiék,
csak néha egy-egy életrajzi regényt méltóztatnak kiadni tőle.*

A Sárkány Lovagrend

*Egy szegedi kocsmában,
az azóta becsukott Sárkányban alapítottuk meg
Temesi Ferivel – pontosabban szólva: nem is megalapítottuk, inkább felújítottuk
kujon Zsigmond király emlékére
a Sárkány Lovagrendet.
Akkurátusan papírra vetettük a sörhabos asztalon az alapszabályokat,
sárkányos címer, fehér zászló – középen vörös napkorong,
évente titkos összejevetel, új tagok avatási ceremóniája,
rendfokozatok: jelölt, fél-adeptus, mester, nagysárkány.
Rögtön hajba kaptunk, kit kéne felvegyünk harmadiknak.
Fél évszázad eltelt azóta,
de ma is csak két vénülő tagja,
két horgadó félig-beavatottja van
az alvó lovagrendnek.*

Földönfutó

*A szegedi Hágiban
ifjú poétajelöltek
boroskancsó mellett irodalomról csevegtünk,
amikor odaiült mellénk egy
cigányképzű öregember.
Hullarészegen Juhász Gyula öccsének makogta magát.
Valóban hasonlított a költőhöz.
Tisztelettel kérdegettük bátyjáról,
de nem tudott semmi érdemről mondani.
Valami elprédált sarokházat emlegetett,
ki tudja hány hold legelőt meg szőlőt,
amiből őt kisemmizték, így lett örök életére földönfutó.
Néha belekortyintott a poharába, aztán
tovább dőlt belőle a fekete szitok.*

Titusz

Egy főiskolai rajzóra
professzorunk, Vinkler Laci bá meghívta régi barátját,
Tituszt, azaz Korniss Dezsőt,
a legendás mestert, akit
száműztek a szocreál paradicsomból.
Ott csetlett-botlott a festőállványok között,
összecsipentett szemmel figyelte, ahogy
a csupa-ránc néni keze rajzolja az utálatos szénrúddal.
Mosolygott,
hümmögött-dünnyögött.
Végül kinyújtott jobb kezével
mindenféle ákombákomot: pöttyöket meg íveket rajzolt a levegőbe.
Meg se mukkant.
Sokat lehetett tanulni tőle.

A rothadt vízcsepp

Az elfelejtett Kazinczy-kortárs költő, Vályi Nagy Ferenc
verseit, köztük A rothadt vízcsepphez írt remeklést
mélta épp Weöres a Muraközi utcában, amikor betoppant
frissen megjelent verseskötetével Kemenczky Judit.
Elmondta, nemrég Párizsban járt és
az ottani neoavantgárd-poéták
üdvözlését hozza,
sőt egyikük, B. elküldte a nagyra becsült mesternek
most napvilágot látott könyvét is, de ő
szánja-bánja, a nagy kapkodásban otthon felejtette –
legközelebb pótolja a mulasztást.
Mire Weöres kajánul csak ennyit mondott:
tudod mit, Jutka,
nem bánám, ha legközelebb is otthon felejtened.

A föld rétegei

Az öreg festő, Veszelszky Béla,
ha magára akart maradni,
kiballagott a kertjébe

és lemászott a gödörbe,
amit hosszú évek alatt ásott.
Átmetszette a föld rétegeit,
agyag- és kavics-sávokat talált, néhol hajdani tűzre utaló fekete hamut.
Kigördült ásója nyomán
egy-egy megsárgult csont – találgatta, miféle,
meg egy-egy tenger- emléke csipkés csigahéj.
Vállára dőlt,
beszívta a föld nehéz illatát,
elszundikált és nem hiányzott neki sem a kinti lárma,
sem az égen pislákoló csillagok.

A bálványok neve

Barátom, a dunaharaszti sátor-tábori fő-fő indián, Tornai Jóska,
akinek verseskötetét, A bálványok nevét
a legjelentősebb kortárs-könyvnek mondta Weöres Sándor,
az esti tábortűznél borozgatva elmesélte: nemrég felkereste egy
ifjú amerikai poéta,
azzal, hogy fordítani szeretne a verseiből.
Beszélgettek is erről-arról, ám amikor barátunk felidézte
az ötvenes évek rémségeit, a váratlan házkutatásokat meg a letartóztatásokat,
az ifjú amerikai hirtelen elkezdett magából kikelve ordítani:
Hazudsz, ilyesmi nem történhetett,
te az imperialisták ügynöke vagy,
hiszen az képtelenség, hogy bármiféle hatóság csak úgy
se szó, se beszéd, az én beleegyezésem nélkül
berontson a lakásomba!

Kyvagiokén

Felkerekedtünk Déry Tibor születésnapját köszönteni,
amikor szerkesztőségi kisimasként dolgoztam a Kortársnál.
Volt cifra tósztok sora meg koccintgatás,
végül Déry sejtelmes mosollyal átadott főszerkesztőnknek egy
dossziét, önéletrajzi kisregénye, a Kyvagiokén kéziratát.
Fütyülhet a szél, van egy Déry-regényünk, büszkélkedett főnökünk,
ám másnap közölte, éjszaka eloloasta a kisregényt és
nem meri közölni, be kell mutatni a hivatalnak.
El is jutott a mű a nagybajszú legfőbb hatalmasságig,

aki – bár Déry barátja és tisztelője volt – egy zord mozdulattal kihúzta a regény második részét, ami a 45 után történeteket taglalja.

Azt üzentte, csak a korábbi időkre vonatkozó fejezeteket közölheti a Kortárs. Néhány hónap múlva ugyanő arról szónokolt az Írószövetség közgyűlésén, hogy az írók tüntetően a múltba menekülnek és nem írnak a máról.

Filtol

Weöres Sándor szörnyű cigarettákat szívott,
Munkást, Filtolt, Fecskét.

Egyszer bemutattam neki egy irodalmi est szünetében Temesi Ferit,
és a költő megkínálta nálánál két fejjel magasabb komámat
– aki úgy nézett fel rá, hogy valójában lenézett –, egy mentol-illatú cigarettával.
Feri áhítattal szívtá végig a Filtolt, bár utólag bevallotta, olyan szörnyű volt,
hogy csak a költő iránti tiszteletből nem dobta el azonnal.

Néhány hónappal később, amikor az óbudai Térszínházban bemutatták
A holdbeli csónakost, Weöres már nem tudott felmenni a lépcsőn,
úgy cipeltük fel kétoldalt támogatva, lába a levegőbe kalimpált.

Az előadás szünetében nem gyűjtött rá, és amikor megkínáltam, szomorkásan mondta:
köszönöm, nem szívok, bár nem én hagytam el a cigarettát, a cigaretta hagyott el engem.
Pedig korábban csak legyintett, amikor Amy néni rápirított a sok cigaretta miatt:
vasból vagyok!